

De voorzitter van de Tweede Kamer der
Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Uw brief van	Ons kenmerk	Contactpersoon	Zoetermeer
29 september 2003	VO/OK/2003/48024		17 oktober 2003
Onderwerp		Doorkiesnummer	
Tweede fase havo/vwo			

1. Inleiding

Bij brief van 15 september 2003, kenmerk VO/OI/2003/33108 (onderwerp: OR-advies examens) zond ik u het advies van de KNAW 'Ontwikkeling van talent in de tweede fase'.

Bij bovenaangehaalde brief ontving ik het verzoek, de Kamer daarover een standpunt te zenden. Dit standpunt vindt u in deze brief, voorzover het advies zich richt op de overheid. Ik betrek daarbij tevens het eerdere advies van de KNAW van 4 maart 2003 (u toegezonden bij brief van 7 april 2003).

Een groot deel van de voorstellen heeft betrekking op de bètaproblematiek. Ik heb daarover nader gesproken, niet alleen met de KNAW, maar ook met vertegenwoordigers van de universiteiten, de hogescholen, het bedrijfsleven en de leraarverenigingen van de exacte vakken.

Voor de overzichtelijkheid ga ik eerst afzonderlijk in op de KNAW-adviezen en geef ik u daarna mijn conclusies uit dat overleg.

Ik heb tenslotte in de brief van 4 juli 2003, kenmerk VO/OI/2003/23487 over het voorstel tot herziening van de tweede fase havo/vwo opgemerkt, dat het voorstel van het zgn. combinatiecijfer nog nader zou worden bezien op zijn consequenties voor de gelijkwaardigheid van diploma's.

Ook daarover informeer ik u bij deze nader.

2. De KNAW-adviezen

De aanbevelingen van de KNAW zijn gericht op de inrichting van de tweede fase/profielen en op de examens.

De aanbevelingen van de KNAW gericht op de tweede fase vormen een waardevolle bijdrage temidden van een groot aantal bijdragen, die ik heb afgewogen in mijn definitieve voorstel van 4 juli 2003. De aanbevelingen betreffen een voorstel voor de inhoud en een voorstel voor de procedure.

Wat de procedure betreft stelt de KNAW voor, (vooralsnog) geen wijziging in de profielen aan te brengen, maar in te zetten op een continue vernieuwing en een Stuurgroep Tweede Fase in te stellen met daaraan verbonden (vaste) profielcommissies.

Ik vind de gedachte van de profielcommissies interessant, maar ik heb er wel voor gekozen om een goed afgewogen pakket van aanpassingen per 1 augustus 2007 in te voeren. Dat pakket heeft o.a. de bedoeling, om scholen meer ruimte te bieden om op eigen wijze aan verdere vernieuwing gestalte te geven. Ik zou het, na alle bijdragen die door het onderwijsveld zijn geleverd, onjuist vinden daaraan voorbij te gaan door voor alle profielen nog eens opnieuw door commissies te laten bezien wat daarin precies moet worden opgenomen. Dat zou leiden tot een nieuw – zeer langdurig – ontwikkelingsproces met nieuwe onzekerheden. Voor de langere termijn is echter op het gebied van de bètavakken wel een verdergaande vernieuwing nodig. Daar deel ik dus de analyse van de KNAW. Een profielcommissie kan daarin een rol spelen – in onderdeel 3 van deze brief ga ik daarop nader in.

Wat de inhoud van de profielen betreft, stelt de KNAW voor, de tweede moderne vreemde taal in het vwo niet voor alle leerlingen verplicht te stellen, m.n. niet in de bètaprofielen en profielen te handhaven met vier vakken in elk profieldeel. In de profielen economie en maatschappij en cultuur en maatschappij zou dat vierde vak de tweede moderne vreemde taal zijn.

In mijn voorstellen heb ik, alles afwegende, gekozen voor het handhaven van de tweede moderne vreemde taal, maar het ook mogelijk gemaakt dat een bètaleerling die daardoor zou worden verhinderd om het vwo-diploma te behalen, in plaats daarvan een ander vak volgt (dat kan, in het profiel natuur en techniek, een vierde bètavak zijn). Het handhaven van de tweede moderne vreemde taal heeft voor de profielen economie en maatschappij en cultuur en maatschappij als feitelijk effect, dat daardoor voor die profielen de opbouw wordt zoals door de KNAW is voorgesteld. Verder heeft (o.a.) het advies van de KNAW ertoe geleid, dat ik natuurkunde als vierde profielvak heb opgenomen in het profiel natuur en gezondheid. Het profiel natuur en techniek kan naar mijn inzicht juist aantrekkelijker worden door de mogelijkheid dat de leerling naast de verplichte bètavakken (waaronder de meest 'zware' vorm van wiskunde, met meer uren dan de andere vakken) ook twee vakken kan kiezen: bètavakken (verbreding of verdieping naar keuze van de leerling) of andere vakken. Ook die andere vakken kunnen in een bètaprofiel van belang zijn en kunnen de leerling motiveren om het profiel te kiezen.

Ik heb echter ernstig gestreefd naar een zo breed mogelijke overeenstemming. Daarom is aan de lerarenverenigingen van de bètavakken toch nog een model voorgelegd waarin het profiel natuur en techniek wél een vierde profielvak zou omvatten, te kiezen uit een beperkt cluster van bètavakken (wiskunde AB, biologie, een nieuw te ontwikkelen geïntegreerd exact vak) en andere vakken die specifiek voor dit profiel ook van belang zijn en een bètacomponent hebben (informatica, economie, management en organisatie, filosofie).

Dat voorstel werd afgewezen: men opteerde voor een vierde verplicht vak, en wel een geheel nieuw te ontwikkelen geïntegreerd exact vak. Ik zie goede mogelijkheden voor de ontwikkeling van zo'n vak, maar de invoering op korte termijn van een geheel nieuw *verplicht* vak is met zekerheid niet datgene waarmee scholen op dit moment geholpen worden.

In het profiel natuur en techniek zijn er dus daarom in mijn voorstel drie vakken. Net als nu: weliswaar met minder uren per vak, maar daar staan grotere keuzemogelijkheden tegenover, ook voor een vierde (en zelfs vijfde) bètavak. De grotere keuzemogelijkheden – twee examenvakken ter keuze en nog een geheel vrij deel – maken het bovendien ook gemakkelijker om van profiel te wisselen en/of twee profielen met elkaar te combineren. Zo kan het profiel natuur en techniek gemakkelijk worden gecombineerd met het profiel economie en maatschappij: een in het kader van innovatie en aantrekkelijkheid van de bètaprofielen interessante ontwikkeling.

Tenslotte doet de KNAW voorstellen voor de examens. Om de scholen meer ruimte te geven bepleit de KNAW een beperking van het centraal examen en dus een groter gewicht voor het schoolexamen, dat dan wel van goede kwaliteitsborgen moet worden voorzien.

Deze voorstellen zullen mede een rol kunnen spelen in de discussie die ik met het onderwijsveld wil voeren over de toekomst van de examens: op het resultaat wil ik niet vooruitlopen.

Ik heb op dit moment dus ook geen oordeel over het voorstel van de KNAW om het centraal examen te beperken tot vaste kernconcepten en kernvaardigheden, en in het schoolexamen wisselende contexten op te nemen. Ik wil met de bij uitstek deskundigen (leraren, schoolleiders, didactici en examenmakers) bezien of een dergelijke scheiding didactisch en organisatorisch gezien gewenst/mogelijk is.

Dat is een reden te meer om nu niet de voorstellen voor de aanpassing van de profielen afhankelijk te maken van in te stellen profielcommissies. De eerste taak van zo'n profielcommissie zou immers zijn, kernconcepten en kernvaardigheden vast te stellen. Dat kan niet, zonder eerst zorgvuldig in beschouwing te nemen of een en ander als algemeen model terzake is.

Die discussie moet mede worden gevoerd in het kader van de discussie over de examens.

3. Nadere conclusies bètaproblematiek

Mede in het licht van de ontwikkeling van het deltaplan bèta en techniek heb ik met een brede delegatie uit bij deze problematiek betrokken organisaties nader overleg gevoerd over de invulling van de tweede fase havo en vwo. Ik heb daarbij duidelijk aangegeven, een helder onderscheid te willen maken tussen wat kan worden bereikt op de korte, de middellange en de langere termijn. Ik wil geen overhaaste invoering van vernieuwingen.

Voor de middellange termijn heb ik nog eens toegelicht waarom en volgens welke procedure van overleg ik heb gekozen voor de profielinvulling per 1 augustus 2007 zoals die is weergegeven in mijn brief van 4 juli. Ik verwijs hiervoor naar onderdeel 2 van deze brief. Mijn gesprekspartners bleven in meerderheid bij hun voorkeur voor een vierde profielvak verplicht in het profiel natuur en techniek. Die uit het HBO echter nuanceerde dit standpunt in het perspectief van de gevolgde procedure van overleg met het brede veld van het voortgezet onderwijs en de wens in het HBO om waar dat mogelijk is toch een wat bredere toelating tot (vernieuwde) opleidingen op het gebied van bèta/techniek mogelijk te maken.

Voor de korte en de langere termijn heb ik een aantal afspraken gemaakt om tot een vernieuwing van de exacte vakken te komen. In het kader van het deltaplan zullen in elk geval een aantal pilots worden opgezet voor de ontwikkeling van een nieuw geïntegreerd exact vak. Ook zal een op korte termijn in te stellen profielcommissie zich buigen over de vernieuwing van de bètaprofielen op de lange termijn, mede in het licht van de resultaten van de pilots en de wens die is uitgesproken om tot een vierde verplicht vak in het profiel natuur en techniek te komen. In de taak en samenstelling van de profielcommissie zal tot uitdrukking komen, dat het hier niet gaat om een vorm van belangenbehartiging voor bepaalde vakken.

De resultaten van een en ander, zo heb ik aangegeven, zullen in verband met de voor een ingrijpende vernieuwing nodige ontwikkeltijd pas effectief kunnen zijn ná de invoering van de aangepaste profielen in 2007. De per 1 augustus 2007 in te voeren nieuwe examenprogramma's zullen niet ingrijpend vernieuwd zijn, maar aansluiten aan de bestaande. Alleen zo kan bereikt worden wat mede het doel van de aanpassingen is: scholen de ruimte geven om verder te werken aan de vernieuwingen die op het niveau van de school zijn ingezet. Daar hoort echter ook bij, dat in die examenprogramma's meer ruimte zal worden opgenomen voor eigen keuzes. Dat betekent ook, dat geleidelijk scholen elementen van de vernieuwingen zullen kunnen invoeren op een moment dat voor de school opportuun is. Welke vernieuwingen dat precies zijn, zal mede kunnen blijken uit de activiteiten die zullen worden ontwikkeld in het kader van het deltaplan. Die activiteiten zullen niet beperkt zijn tot de pilots voor het nieuwe vak. Ook de bestaande exacte vakken moeten worden vernieuwd in hun inhoud en aanpak. Op deze manier wordt een meer natuurlijk proces van geleidelijke vernieuwing 'van onderop' ingezet, zoals dat door de KNAW is bepleit. De nieuwe profielen per 1 augustus 2007 geven daarvoor de ruimte. Zo kan bijvoorbeeld het nieuwe geïntegreerde vak op scholen worden ontwikkeld doordat er ruimte is voor twee keuzevakken. In de bestaande

profielen is die ruimte er niet, de ontwikkeling zou ten koste gaan van een bestand (exact) vak.

Tenslotte heb ik afgesproken, dat de mogelijkheid verkend zal worden van de inrichting van een 'reparatiecursus' voor leerlingen die niet een bètaprofiel hebben gevolgd, maar alsnog een studie op het gebied van bèta/techniek willen volgen. Ik merk in dit verband overigens op, dat de grotere keuzeruimte in de nieuwe profielen combinaties van profielen beter mogelijk maakt. Daardoor is ook zowel het openhouden van meerdere keuzes in de loop van de leerlijn beter mogelijk als ook reparatie achteraf.

4. Het combinatiecijfer: juridische aspecten in verband met gelijkwaardigheid diploma's

In mijn brief van 4 juli 2003 (voorstel 2e fase havo/vwo) schreef ik nog het volgende: "Het voorstel van het zgn. combinatiecijfer zal nog nader worden bezien op consequenties voor de gelijkwaardigheid van diploma's".

De departementale juridische analyse leidt tot de conclusie, dat er geen principiële-juridische bezwaren zijn tegen introductie van een combinatiecijfer. Noch artikel 23 van de Grondwet, noch de huidige Wet op het voortgezet onderwijs dwingt tot een volledige gelijkheid van exameneisen. Sinds de invoering van de WVO is het dan ook al zo, dat de exameneisen niet volledig aan elkaar gelijk zijn. Er zijn immers in het schoolexamen verschillen. Door het combinatiecijfer wordt juist een onevenwichtigheid uit de cijferlijst verwijderd, namelijk dat (nu) kleine vakken even zwaar wegen als grote. Waar er door het combinatiecijfer tenslotte verschillen ontstaan, zijn die daarenboven marginaal. Tenslotte heeft het combinatiecijfer geen invloed op de doorstroomrechten naar het hoger onderwijs: die worden immers bepaald door de profielvakken. Ik houd dus vast aan het voorstel van het combinatiecijfer. Ik houd wel de mogelijkheid open dat, geheel los van het juridische aspect, het eindresultaat van de discussie over de examens nog tot andere gedachten zou kunnen leiden. Daarvan zal ik de Kamer dan op de hoogte stellen op het moment dat ik mijn conclusies uit die discussie heb getrokken (voor 1 augustus 2004, zie mijn brief van 15 september 2003 over OR-advies examens).

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

(Maria J.A. van der Hoeven)

